

Слика: ©Shutterstock

КРАТОК ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНА ПОЛИТИКА

Зајакнување на надзорот
над разузнавањето во Албанија,
Косово и Северна Македонија

Зајакнување на надзорот над разузнавањето во Албанија, Косово и Северна Македонија

Од Центарот за европски безбедносни студии
(уредници Марејн Хартог и Ерик Спортел)

Вовед

Иако е голем предизвик да се воспостави демократски надзор над разузнавачката заедница во демократиите во развој како Албанија, Косово и Северна Македонија, тоа е сепак од суштинска важност. Во секоја држава разузнавачките служби обично имаат неспоредливи овластувања за собирање, анализа, ширење, управување и класифицирање информации. Затоа ваквите служби може да имаат неспоредливо поголема моќ од другите владини агенции, па се многу моќна алатка во рацете на авторитарните лидери. Имајќи ја предвид моќта на овие служби и големиот потенцијал за злоупотреба, уште поважно е да се воспостават ефективни и ефикасни механизми за надзор.

Во Албанија, Косово и Северна Македонија постојат три главни пречки за целосно отелотворување на демократскиот надзор на разузнавањето. Првин, постојано недостига посветеност на домашно ниво кон демократско владеење, а културата на отчетност и надзор е недоволно развиена.

Клучни точки:

Недоволно развиената култура на отчетност и надзор во Албанија, Косово и Северна Македонија му попречуваат на ефективниот надзор на разузнавањето.

Во сите три земји, законодавната рамка за надзор на разузнавањето е нецелосна, застарена, неспроведена или комбинација на овие состојби.

Мааните на институционалните капацитети и човечки ресурси во рамките на органите за надзор дополнително ја влошуваат и онака незавидната ситуација со надзорот над разузнавањето во сите три земји.

Повеќето политички структури, на сите нивоа, или не се навистина заинтересирани или се рамнодушни кон зајакнување на ефективниот надзор над разузнавањето. Второ, недостига здрава и јасна законска рамка, која би била темел за ефективен и ефикасен надзор над разузнавањето. Во трите земји, законодавството поврзано со разузнавањето е или нецелосно, или застарено, или неспроведено, или комбинација на овие состојби. Трето, самите органи за надзор немаат доволно институционален и човечки капацитет за адекватно да ги повикаат на одговорност разузнавачките агенции.

Во овој краток документ за јавна политика се дискутира за актуелната состојба со надзорот на разузнавачките служби во Албанија, Косово и Северна Македонија. Се прави преглед на развојот на процедурите за надзор во оваа област; се проценуваат постојните предизвици што го спречуваат здравиот надзор; и се нудат препораки. Ова е исход од соработката на група државни службеници и чинители од граѓанското општество од Албанија, Косово и Северна Македонија во рамките на проектот ДЕКОС (в. квадрат 2). Оваа ад-хок работна група редовно се среќаваше онлајн од ноември 2020 до јануари 2021 г. Преку низа онлајн дебати, дописи и групни задачи, следните учесници од работната група ги споделија своите ставови и обезбедија информации за статусот на надзорот на разузнавањето: Шпат Балај, Елена Догазанска, Ерион Хабилај, Мирсада Халунај, Александра Јовевска Ѓорѓевиќ, Гордан Калаџијев, Анита Младеноска Ристовска, Луљзим Печи, Алфонц Ракај, Вљора Речица, Хаџи Џемајли и Бленд Зирапи. Уредниците им се благодарни за придонесот.

За ДЕКОС

Проектот „Развој на капацитети, соработка и култура во надзорот врз безбедносните сектори во Албанија, Косово и Северна Македонија“ (2019-2022) има за цел да ги оспособи демократските институции и чинители да ја вршат својата функција на демократски надзор на безбедноста.

Тоа го прави со зголемување на капацитетите, подобрување на соработката, и со негување на култура на надзор во безбедносните сектори на Албанија, Косово и Северна Македонија. ДЕКОС се состои од компоненти за градење капацитети и истражување, што се насочени кон чинителите што вршат демократски надзор – парламентите, независните институции и советодавните тела; но и организациите од граѓанското општество – во Албанија, Косово и Северна Македонија.

Поради пандемијата на Ковид-19, голем дел од истражувањето, обуката и активностите поврзани со обука на ДЕКОС во моментот се вршат преку интернет, преку интерактивни регионални работни групи, во што спаѓаат предавања, обуки и можности за дебата и размена на гледишта и искуства.

Центарот за европски безбедносни студии (ЦЕБС) соработува преку ДЕКОС со Албанскиот институт за политички студии (ИПС), Институтот за демократија и медијација (ИДМ) од Албанија, Косовскиот институт за политичко истражување и развој (КИПРЕД), како и Институтот за демократија „Социетас цивилис“ од Северна Македонија. ДЕКОС е финансиран од Министерството за надворешни работи на Холандија.

Добро владеење и култура на надзор

Недоволната посветеност на домашен терен за со помош на демократското владеење да се обезбедат одржливи реформски процеси и да се воспостави ефективен демократски надзор на разузнавачките служби е предизвик кој го споделуваат сите три земји на ДЕКОС.

Иако ризикуваме генерализација, се чини дека само кога има надворешен притисок - поконкретно од Европската Унија (ЕУ) и/или од Северноатлантската Алијанса (НАТО) - политичките елити во Албанија, Косово и Северна Македонија покажуваат подготвеност да го зајакнат демократскиот надзор на разузнавањето. Без таквиот притисок, не постои вистинско чувство за итност нити пак интерес за зајакнување на надзорот. Ова резултира со слаби системи на владеење и надзор, во кои разузнавачките служби работат најчесто од сенка, главно се без контрола и се подложни на политизација и злоупотреба за лични и политички цели. Од меѓународните искуства се гледа дека е речиси невозможно да се започне значајна реформа кога националните политички елити немаат вистинска желба да се променат. Па така, потребна е комбинација од надворешни стимулации и распространета локална иницијатива, чувство на сопственост и интерес. Само во тој случај реформските процеси суштински ќе земат замав и ќе бидат одржливи.

Кога во голема мера се отсутни политичката волја и посветеност да се воспостават здраво владеење и демократски надзор, разузнавачките агенции ризикуваат да станат подложни на политичко мешање. Затоа мора да се обезбеди де факто дистанцирање од политичкото влијание, при што вработените во разузнавачките агенции би биле професионални и би работеле автономно, а главен приоритет би им биле интересите на граѓаните и државата, а не на политичките лидери. Особено кога се работи за чувствителни и таинствени дејства поврзани со управувањето на државата, како што е разузнавањето, надзорот кој не е под партиско влијание е од суштинска важност за да се определи степенот на законитоста на разузнавачките операции што се вршат во име на даночните обврзници.

Постојат некои затскриени динамики што ја усложнуваат ситуацијата, како што е недоволно развиената култура на отчетност и надзор. Во **Албанија**, разузнавачките агенции се под големо влијание на комунистичкото минато; некои од вработените (главно службениците кои се образувале во комунистичко време) сè уште се со истиот менталитет, односно сметаат дека треба да ги штитат тајните информации и да ги имаат под закрила агенцијата и нејзината положба. Во **Северна Македонија** и на **Косово**, обете дел од поранешна Југославија, историскиот контекст е поинаков, а децентрализираниот социјалистички систем не оставил толкави лузни на разузнавачките агенции. Разузнавачкиот капацитет на Северна Македонија се развиваше во 1990-те, а во 2010-те цела деценија беше заробен од државата. Разузнавачката агенција на Косово се воспостави дури во доцните 2000-ти. И покрај различните развојни патишта, во сите три земји недостига култура на отчетност и надзор. Како резултат на тоа, разузнавачките агенции и политичарите имаат навика да им назначуваат превисоко ниво на класификација на информациите и буџетите, со што се остава голем простор за злоупотреба на ресурсите и за корупција. Чинителите што вршат надзор, од друга страна, не се повикуваат на правото на информација без задршка со тоа што ќе бараат целосна транспарентност. Со активна контрола и надзор разузнавачките агенции би се притиснале да ги почитуваат принципите на транспарентност и отчетност. Меѓутоа, во сите три земји ова не се забележува до доволен степен.

Неопходно е да се отворат врати со кои ќе се овозможи во разузнавачките агенции да вирее нова култура. Тајноста можеби функционира во минатото, но не е во јавен интерес, и, всушност, ја намалува довербата во разузнавачките служби. Ако разберат дека слабата доверба на крајот ќе нанесе неотповиклива штета по легитимноста, чинителите што се одговорни за спроведување и надзор можеби ќе сфатат дека треба под итно да се воспостави демократско владеење со разузнавачките служби.

Појава што ветува е фактот дека во рамките на системот сè повеќе доминира нова генерација политичари и државни службеници. Очигледно, ова не значи автоматски дека сите се просветлени демократи кои веднаш ќе воспостават здрави системи за надзор врз разузнавањето. За таквиот зафат се потребни време, енергија, истрајност и многу трпение. Сепак, од оваа појава може да се заклучи дека потенцијалот за промена е поголем сега во споредба со ситуацијата од пред 10-20 години и во извршната и во законодавната гранка на сите три земји. Ветува и фактот што се развиваат и други чинители што вршат надзор, како институциите на народниот правобранител и заводите за ревизија; постепено се сè попрофесионални во надзорот. Конечно, организациите на граѓанското општество (ОГО) во сите три земји го подигнаа гласот и со поголем интензитет и проактивно бараат да го заземат заслуженото место во донесувањето одлуки и надзорот.

Законодавство

Дебатата меѓу тајноста и транспарентноста е срцето на работата на разузнавачките служби во една демократија. Во зависност од појавите во општеството, обично едната страна е позастапена од другата. Кога има криза и нестабилност, можеби е прифатливо да има поголема тајност во едно општество, но во миродобни, стабилни услови се бара поголема транспарентност. Во суштина, законската рамка постои за да ја расчисти дебатата и да ги постави правилата, без оглед на актуелната состојба во секоја земја. Со неа се воспоставуваат улогите и задачите на разузнавачките служби, на извршната власт, на парламентот и на јавноста, па на овој начин се втемелува рамката за надзор над разузнавањето. Така, законската рамка мора да биде јасна и ажурирана. А, кога е тоа така, ваквата рамка треба да се примени во пракса.

За сите три земји сè уште е предизвик да обезбедат законска рамка што ги исполнува овие два основни услови. Во **Албанија**, актуелното законодавство со кое се регулативата надзорот над разузнавањето било усвоено во 1999 г. и се состои од 26 члена. Во 2015 г. е преземена иницијатива да се изготви нов и ажуриран закон, но не се отелотвори, па Албанија остана со застарена законска рамка. Освен што законот од 1999 г. не ја одразува денешнината, остава простор за двосмисленост, што, од своја страна, овозможува злоупотреба, главно од страна на институциите. Законот за информации, уште еден елемент од законодавството важен за надзорот над разузнавањето, е впечатлив пример во овој поглед. Овој закон, меѓу другите, се однесува на класификацијата на документите, но нема доволно упатства за категоризација или класификација на документите. Па така, несразмерно голем број документи на крајот се означени како доверливи.

Освен тоа, во Албанија сè уште не постои конкретна парламентарна (под)комисија што се бави со надзор врз разузнавањето, и покрај неколкуте дебати по тоа прашање. Во моментот, надзорот врз разузнавањето влегува во опсегот на портфолиото на Комисијата за национална безбедност и одбрана. Меѓутоа, во пракса, комисијата се ограничува на усвојување законодавство поврзано со разузнавање, и не игра активна улога во контролата и надзорот на разузнавачките служби. Сè на сè, надзорот врз разузнавачките агенции во Албанија е отежнат и поради застарената законска рамка и поради неможноста на парламентот да врши надзор на спроведувањето на законите што ги тангираат разузнавачките агенции.

Косово, најмладо од трите држави, беше во предност што можеше да ги интегрира извлечените поуки и да развие нова законска рамка. На прв поглед, на Косово постои јасна поделба на улогите, а засегнатите чинители имаат јасни мандати вклопени во законската рамка. Клучниот проблем во ситуацијата е спроведувањето на таквите мандати, кој не е ефективен колку што би требало. На пример, кога се работи за финансиски надзор на Косовската агенција за разузнавање (КАР), постои јаз меѓу улогата и мандатот на Државниот завод за ревизија, според дефиницијата во уставот, и законот за разузнавачки служби. Согласно уставот, главниот ревизор на Косово врши ревизија на: (1) економската активност на јавните институции и другите државни правни лица; и (2) употребата и закрилувањето на јавните фондови од страна на централната и локалната власт. Ова подразбира дека во мандатот е вклучена КАР. Меѓутоа, според законот за разузнавачките служби, за финансиска ревизија одговорен е генералниот инспектор на КАР, кој полага отчет пред премиерот и директорот на КАР. Па така, може да се рече дека постои само внатрешна, а не надворешна ревизија. Исто така, оттука може да се заклучи дека парламентот не игра улога во случајов. Ревизијата е клучен фактор за надзор над буџетот, а со тоа е и еден од главните инструменти на парламентите за да се осигурат дека јавните ресурси се користат правилно и ефикасно. Иако буџетите на разузнавачките служби и последователниот надзор над буџетот се вршат донекаде различно поради особеностите на разузнавачките служби, непожелно е парламентот да не е вклучен. Заводот за ревизија, согласно уставниот мандат, би требало да игра клучна улога тука.

По промената на власт во 2017 г., и со поттик од ЕУ, **Северна Македонија** започна со опширен процес на реформи на разузнавачките служби. Во рамките на овој процес беа внесени измени во постојни закони и беа усвоени нови. Со постојната реформа, меѓу другото, се воспостави Граѓански надзорен совет, кој учествува во надзорот на новооформената Оперативно-техничка агенција (ОТА), одговорна за следење на комуникациите. Одделот за комуникации на поранешната агенција за разузнавање играше клучна улога во голем скандал со прислушување во времето на претходната влада. Сè уште постојат недостатоци во законската рамка поврзана со овој совет, со што се нагласува фактот дека процесот на реформи е уште „во изградба“. Правната двосмисленост во однос на финансирањето го спречува Граѓанскиот надзорен совет да ги добие потребните финансиски ресурси за да ја врши работата адекватно, иако таквите средства се веќе распределени. Како последица на тоа, распределениот буџет за Советот остана неискористен во првите две години од неговото постоење. Згора на тоа, мандатот и надлежностите не му се доволно јасно определени за Советот да може да преземе дополнителни чекори освен следење на работата на ОТА. Па така, останува нејасно дали Советот може да ја исполни својата цел, односно соодветно да определи дали при следењето на комуникациите на граѓаните доаѓа до злоупотреба.

Капацитети

За надзорот врз разузнавањето да биде ефективен, од суштинска важност е да има соодветни човечки ресурси и институционални капацитети. Во поглед на човечките капацитети, парламентарците и помошниот персонал мора да се стекнат со неопходната експертиза, вештини и знаење за да навлезат во техничкиот и таинствениот свет на разузнавачките активности. Кога станува збор за високо специјализирани области на надзор на разузнавањето, како што е следењето на електронската комуникација на граѓаните, важно е да се подигне нивото на познавање на темата во самите парламенти и/или да се ангажираат надворешни стручни лица за информатичка технологија со цел да ги разберат сите технички аспекти.

Во поглед на институционалните капацитети, парламентите треба, пред сè, да можат да работат независно од извршната власт со специјализирани комисии за надзор над разузнавањето, кои ќе ја надополнуваат работата на општите комисии кои се одговорни за сопствените буџети и процеси на вработување. Понатаму, неопходно е да им се овозможи на другите чинители што вршат надзор да ги поддржат парламентите во надзорот. Во оваа рамка, неопходно е да се обезбеди целосна финансиска и оперативна независност на заводите за ревизија, во што треба да спаѓа правото да си ги определат буџетот и процесите на вработување, а сето ова треба да им биде уставно загарантирано. И други демократски надзорни органи, како медиумите и организациите на граѓанското општество, исто така се соочуваат со предизвици. Разузнавачките агенции сè уште ги контролираат овие чинители. Јавно достапните информации за разузнавачките агенции се ретки, па практиката на инклузивна отчетност - т.е. парламентот да вклучи други чинители што вршат надзор во процесот - е тешко изводлива. Во сите три земји, сè уште постојат многу недостатоци на капацитетите за надзорот над разузнавањето што треба да се надминат за да биде поефективен.

Во **Албанија**, парламентарниот надзор над разузнавањето го врши Комисијата за национална безбедност и одбрана, иако законодавството и правилникот за работа дозволуваат парламентот да воспостави специјализирана комисија за разузнавање. Честопати општите комисии што работат на теми поврзани со безбедноста не се најсоодветни за квалитетен надзор на разузнавачките служби, бидејќи немаат доволно време, ресурси и специјализирано знаење за да се фокусираат на разузнавачките служби. Уште еден проблем, поврзан со човечките ресурси, е фактот што Комисијата за национална безбедност и одбрана нема доволно вработени за оптимално да ги поддржува парламентарците во работата. За надзорот да функционира ефективно, од суштинска важност е парламентарците во комисиите да добијат поддршка во поглед на процесот и содржината од квалификуван кадар во доволен број. Додека парламентарците учествуваат во комисии само во еден или два мандати, вработените обично остануваат многу подолго, па затоа ја претставуваат институционалната меморија на парламентот и имаат бесценето знаење и искуство во нивните комисии. Затоа е важно да се развие и одржува професионален кадар во рамките на собраниските комисии. За надзорот над разузнавањето во Албанија да функционира поефективно, би било пожелно да се воспостави специјализирана комисија и да се вработи уште кадар.

На **Косово** е воспоставена специјална комисија за надзор, т.н. Комисија за надзор на КАР. И помошниот персонал во комисијата, по сè изгледа, е по сите стандарди. Меѓутоа, треба да се направи ревизија на институционалната процедура со која КАР врши надзор над проверката на парламентарците што се назначуваат во специјализираните комисии за надзор. Според насоките од ЕУ, процесот на одобрување треба да се одржи, но треба да го врши одделен орган, независен од КАР.

Уште еден проблем е поврзан со генералниот инспектор (ГИ) во рамките на КАР, функција што беше воспоставена како дополнително ниво за надзор со цел во институцијата да се обезбеди меѓусебна контрола. Меѓутоа, актуелниот ГИ се имаше кандидирано за истата политичка партија која беше на власт кога го именуваа. Иако е во рамките на законот, бидејќи даде отказ од партијата токму пред да го именуваат, процесот се коси со принципот на добро владеење - една од последните одлуки на тогашниот премиер, пред прославата за предвремените избори, беше да назначи лице блиско на неговата политичка партија на клучна позиција во секторот на безбедност.

Во **Северна Македонија**, процесот на воспоставување финансиска и функционална независност на парламентот е во тек, но треба да му се даде повисок приоритет. Парламентот ќе биде во можност да врши надзор без задршка само кога ќе функционира сосем независно од извршната власт. Општо земено, парламентот мора поредовно да ги ревидира ревизорските извештаи. Понатаму, неопходно е да се обезбеди целосна финансиска и оперативна независност на врховната ревизорска институција, што треба да е загарантирано со уставот за Заводот да биде во можност да го врши законскиот мандат. Во поглед на надзорот над разузнавањето, најголемиот дел од уредувањето по сè изгледа се врши во парламентот на Северна Македонија. Откако беше заробена од државата една деценија, во кој период семејните разузнавачки служби беа користени за политички и лични цели, по 2017 г. почнаа да се спроведуваат многу реформи. Меѓу другото, моќната разузнавачка служба беше распуштена и поделена на две различни агенции. Исто така, се зајакна парламентарниот надзор над разузнавањето. Во моментот постојат три различни комисии за надзор на безбедносниот сектор во целина (во што спаѓа и разузнавањето). Освен тоа, помошниот персонал е во доволен број. Меѓутоа, постојат сомнежи за нивото на специјализирано знаење и познавање од областа на вработените во комисиите што се поврзани со безбедноста. Постои уште еден предизвик, кај функционирањето на Граѓанскиот надзорен совет. Недоволната обука на членовите резултира со бројни функционални и технички проблеми што ѝ попречија на работата на Советот уште од почетокот. Освен тоа, не постојат доволно технички средства и ресурси, во што спаѓа и недостаток на стручни лица од ИТ-секторот, за Советот да може ефективно да го спроведува мандатот.

Препораки

Работната група на ДЕКОС формулира низа препораки за да се надминат препреките во поглед на демократската посветеност, законодавство и капацитети што му попречуваат на надзорот на разузнавањето во Албанија, Косово и Северна Македонија. Некои од нив се разликуваат од земја до земја, додека други се однесуваат на заедничките предизвици во сите три земји.

Недоволна посветеност на демократско владеење:

Сите земји:

- Треба да се зголеми формалната и професионалната независност на вработените во разузнавачките служби и да се намали нивната зависност од политиката. По правило, приоритет на вработените треба да биде интересот на граѓаните и државата, а не интересот на политичките лидери.
- Кај младите, надежни стручни лица во разузнавачките агенции и во институциите што вршат надзор е неопходно да се подигне свеста и да се изгради капацитетот во врска со ризиците од назначување превисоко ниво на класификација на државните документи и за тоа како е тоа поврзано со транспарентноста и отчетноста.
- Со помош на обука и подигнување на свеста, вработените во разузнавачките служби и чинителите што вршат надзор да разберат дека работата на чинителите од полињата на разузнавањето и демократскиот надзор е од национална важност и е многу поважна од политичките гледишта и интереси.

Законодавство:

Албанија:

- Да се приоритизира усвојувањето на нацрт-законот за разузнавачките служби. Иако актуелното законодавство им одговара и на Агенцијата за разузнавање и на други чинители надвор од неа, не му служи на албанскиот народ бидејќи го попречува јавниот демократски надзор.

Косово:

- Државниот завод за ревизија треба да го примени законското овластување, согласно уставот, да врши надзор над буџетот на КАР, со цел да се гарантира надворешен ревизорски процес кој ќе го надополни актуелниот, внатрешен процес. За ревизорските извештаи што ќе произлезат треба да се дискутира со релевантната собраниска комисија/комисии.

Северна Македонија:

- Законската рамка за надзор над разузнавачките служби е недоволна, особено кога се работи за буџетот и мандатите на членовите на Граѓанскиот надзорен совет. Законодавството треба да се измени и измените треба да се спроведат што е можно поскоро за Советот да може ефективно да ги врши задачите и должностите.

Капацитети:

Албанија:

- Да воспостави (под-)комисија за надзор над разузнавањето со која ќе се обезбеди специјализирана контрола.
- Да се зголеми капацитетот на кадарот во релевантната собраниска комисија/комисии преку насочени активности за градење капацитет што имаат за цел да им го подобрат знаењето, вештините, алатките и техниките.

Косово:

- Процедурата со која самиот КАР ги одобрува парламентарците што ќе влезат во специјализираната комисија на КАР во собранието треба да се спроведува по обратен редослед, и треба да ја спроведува автономен орган кој е одделен и независен од КАР.
- Да се внимава да се одржи политичката неутралност на позицијата на генерален инспектор на КАР со тоа што во иднина ќе се избегнуваат партиски вработувања.

Северна Македонија:

- На членовите на Граѓанскиот надзорен совет им е потребна обука за техничките аспекти на следењето на комуникациите на граѓаните за да можат да вршат подобар надзор над ОТА. Понатаму, треба да се најде решение за недоволните технички средства и ресурси, во што спаѓаат и стручните лица за ИТ, за Советот да може ефективно да го спроведува мандатот.
- Да се осигури целосната финансиска и оперативна независност на врховната ревизорска институција, што треба да биде загарантирана со закон. На тој начин ќе се придонесе кон пооптимален финансиски надзор над разузнавањето.

ЦЕБС

Центарот за европски безбедносни студии (ЦЕБС) е независен институт за истражување и обука, со седиште во Гронинген, во Холандија. ЦЕБС има за цел да ги подобри безбедноста, развојот, демократијата и човековите права со тоа што им помага на владите и граѓанското општество да се соочат со соодветните предизвици. ЦЕБС е интернационален, мултидисциплинарен и инклузивен институт. Работи во рамките на европската потрага по стабилност и просперитет, во и надвор од границите на Европа. ЦЕБС поттикнува дебати што се потпираат на информации, оспособува поединци, негува заемно разбирање на прашањата поврзани со владеење и ги унапредува демократските структури и процеси.

ДЕКОС

Проектот ДЕКОС има за цел да ги оспособи демократските институции и чинителите од граѓанското општество во вршењето на нивната функција на надзор и безбедност. Тоа го прави со зголемување на капацитетите, подобрување на соработката, и со негување на култура на надзор во безбедносните сектори на Албанија, Косово и Северна Македонија.

На проектот ДЕКОС, ЦЕБС соработува со:

- Албанскиот институт за политички студии
- Институтот за демократија и медијација, Албанија
- Косовскиот институт за политичко истражување и развој
- Институтот за демократија „Социетас Цивилис“, Северна Македонија

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

ДЕКОС е финансиран од Министерството за надворешни работи од Холандија.